

dat de postერიენ er drie maanden lang niet werkten; toen het postverkeer in mei werd hervat, mochten slechts briefkaarten in het Japans of een inheemse taal verzonden worden en toen in september weer brieven verstuurd mochten worden¹, gold de regel dat deze geopend moesten worden aangeboden aan de postkantoren waar zij werden gecensureerd.² Daar kwam bij dat de kosten van waren die de inheemsen op de *passar* plachten te kopen, in maart en april snel stegen: in Batavia rijst van 9 tot 24 cent per kilo, sigaretten van 12 tot 60 cent per doosje (in Bandoeng 40 cent), klapperolie van 16 tot 35 cent per fles, petroleum van 12 tot 80 cent per liter – later in '42 trad door de grotere aanvoer en door scherpe Japanse controle in Batavia (en wellicht ook elders) een daling in, althans bij de voornaamste levensmiddelen; de prijzen voor andere waren welke men nodig had, bijvoorbeeld lucifers en textielgoederen, bleven hoog en hetzelfde gold voor alles dat vóór de komst der Japanners was aangevoerd uit de Buitengewesten waarmee nu alle handelsverbindingen waren verbroken. Kruidnagelen (o.m. van belang voor het maken van inheemse sigaretten) waren bijvoorbeeld in Batavia in de groothandel in september viermaal zo duur als in maart, 'de kwitanties', noteerde een Nederlander, 'welke door de sluwe verkopers werden afgegeven, vermeldden echter nooit meer dan de oude prijzen.'³

Dit alles oefende een zekere druk uit op het bestaan van de inheemsen, vooral van diegenen hunner die in de stads-*kampongs* leefden; daarnaast was bij allen die van de komst der Japanners een wezenlijke wijziging in de politieke verhoudingen hadden verwacht, sprake van diepe teleurstelling. Het Nederlandse gezag was door het Japanse vervangen dat niet alleen harder optrad en slechter functioneerde maar bovendien in de eigen levenssfeer ingreep met maatregelen als de Japanse tijdsregeling en de Japanse jaartelling die dagelijks aan de aanwezigheid van nieuwe vreemde heersers herinnerden.

¹ Wat het postverkeer in de Buitengewesten betreft, weten wij slechts dat in augustus '42 van de Molukken uit weer postverkeer mogelijk was met andere eilanden in de Molukken en met drie punten op Nederlands-Nieuw-Guinea. ² Die beperking van het postverkeer leidde er toe dat op Java menige Nederlander en Indische Nederlander aan een relatie clandestien brieven meegaf; daar werd ook wel geld voor betaald. Er was veel stationscontrole: dan moesten alle koffers worden geopend en daarbij trad de inheemse politie, aldus een Indische Nederlander die in december '42 in Australië aankwam, 'disgracefully rude and insolent' op, 'particularly towards Europeans.' (Verslag, 22 jan. 1943, van H. J. de Haas, p. 4, ARA, MK, M 180, A 8 I). ³ C. D. Ricardo: 'Prijsofdrijving mitsgaders de straf' (30 sept. 1942), p. 3 (IC, 30934).